

หลักเกณฑ์และวิธีการบริการวิชาชีพสาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองในประเทศไทย

Practice and Methodology for Professional Services of Urban Design in Thailand

สุกัญญา สดุดีวิชัย ไตรวัฒน์ วิรัชศิริ

ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Sukanya Sadudeewithichai, Triwat Virayasiri

Department of Architecture, Faculty of Architecture, Chulalongkorn University

ss.sadudeewithichai@gmail.com, traiwat.v@chula.ac.th

บทคัดย่อ

“สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง” ถูกกำหนดใช้ขึ้นครั้งแรกในพระราชบัญญัติวิชาชีพสถาปัตยกรรม พ.ศ. 2508 แต่ยังไม่มีการบังคับใช้ในทางปฏิบัติ จวบจนมีพระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ. 2543 ซึ่งมีการกำหนดนิยามของวิชาชีพสถาปัตยกรรมรวมไปถึงเนื้อหาและวัตถุประสงค์เพื่อให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับสภาวะการณ์ปัจจุบัน จากนั้นมีการประกาศใช้กฎกระทรวงกำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ. 2549 โดยมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อกำหนดให้วิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมเป็นไปตามพระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ. 2543¹ ซึ่งมีการระบุความหมายและขอบเขตวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมแต่ละสาขาในประกาศกฎกระทรวงฉบับนี้

สาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองเริ่มมีการก่อตั้งหลักสูตรการเรียนการสอนครั้งแรกในปีค.ศ. 1960 ที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ประเทศสหรัฐอเมริกา² ต่อมามีการเผยแพร่ศาสตร์สาขานี้ในอีกหลายประเทศซึ่งทำให้เกิดหลักสูตรการเรียนการสอนที่แตกต่างกันออกไป ปัจจุบันหลักสูตรการเรียนการสอนแต่ละสถาบันในประเทศไทยยังคงไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งหมดเช่นกัน ส่งผลให้การสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจในวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมืองยังคงไม่มีความชัดเจน ทั้งเชิงวิชาการและวิชาชีพ ด้วยสาเหตุนี้ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเกี่ยวกับ “หลักเกณฑ์และวิธีการบริการวิชาชีพสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง” ในกรณีศึกษา ประเภทงานการจัดทำผังจัดรูปที่ดิน และการจัดทำผังนิคมอุตสาหกรรม ซึ่งเป็น 2 ใน 7 ประเภทงานตามกฎกระทรวงกำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ. 2549 และมีพระราชบัญญัติควบคุมอยู่ด้วย นอกจากนี้ยังสามารถสะท้อนถึงการทำงานในบริบทเชิงพื้นที่ ชุมชน และเมืองมากกว่าประเภทงานอื่น ๆ โดยใช้กระบวนการศึกษาวิจัยด้วยวิธีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างซึ่งมีคุณสมบัติเกี่ยวข้องโดยตรงกับสาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองในเชิงวิชาการ และวิชาชีพ เพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์ อภิปรายผลและสรุปผลโดยใช้ทฤษฎี และแนวคิดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม

ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า ยังคงไม่มีหลักเกณฑ์และวิธีการบริการวิชาชีพสาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองในประเทศไทย เนื่องจากแนวคิดในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับงานสถาปัตยกรรมผังเมืองจากกลุ่มตัวอย่างนักวิชาการและนักวิชาชีพยังไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ด้วยสาเหตุจากคุณสมบัติที่แตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่าง เช่น ด้านการศึกษา ประสบการณ์การทำงานหรือบทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบ ซึ่งเหล่านี้อาจก่อให้เกิดแนวคิดที่หลากหลายมิติขึ้น ทั้งนี้สิ่งสำคัญที่เป็นข้อค้นพบสำหรับงานวิจัยนี้คือ สาเหตุของปัญหาความไม่ชัดเจนในสาขาวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมืองที่เกิดขึ้นตลอดช่วงระยะเวลาที่มีศาสตร์สาขานี้เผยแพร่ในประเทศไทยจนกระทั่งปัจจุบัน

คำสำคัญ: สถาปัตยกรรมผังเมือง วิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง การบริการวิชาชีพ ขอบเขตวิชาชีพ

¹ กฎกระทรวงกำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม. 2549, 5 กรกฎาคม. ราชกิจจานุเบกษา.

² กัธธ กุลชล. การออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร-การติดตามหาคำตอบในรอบ 40 ปี. บทที่ 4 หน้า 121-122.

Abstract

“Urban design” had been issued since the statutory law of architectural professional practice in 1965, but it was not forced into practice until there was the statutory law of architecture in 2000, which the definition of architectural professional practices including substances and objectives were defined and connected with current circumstances. Afterward, the law of architectural professional practices was enacted in 2006 with an objective to determine the scope of works like the statutory law of architecture in 2000. Also, meanings and the scope of works in each architectural fields were specified in this law.

Urban Design program was established in 1960 at Harvard University, USA. After that, it has been widely expanded in different learning programs in many countries. In Thailand, such a program has been arranged in many Thai universities, but courses or curriculums were differently designed. Thus, the knowledge and understanding in the field of urban design have been varied, especially, the viewpoint of theories and practicalities. For this reason, this study focuses on “practice and methodology for professional services of urban design in Thailand” with two case studies: land readjustment and industrial estate planning. These are two of seven in the scope of works as the law of architectural professional practice in 2006 defined, which are controlled by the specified statutory law. These will also reflect the sites, communities and urban contexts more than others. This study was carried out by means of interviewing the experts from both academic and practice fields who work in the urban design field. For literature reviews, the information regarding the rules and regulations of urban design was gathered and analyzed to acquire reliable findings.

In summary, “practice and methodology for professional services of urban design in Thailand” has not been found in this research, because there are various perceptions about urban design held by those who are in academic and practice fields with different properties such as educational background, work experiences, and their roles in the organization. These factors have been integrated into distinctive concepts for urban design. Nevertheless, the important finding in this research is the causes that have made urban design indefinite since the beginning of this program many years ago until now.

keywords: URBAN DESIGN, PROFESSIONAL PRACTICE, PROFESSIONAL SERVICES, SCOPE OF WORKS

บทนำ

“สถาปัตยกรรมผังเมือง” เดิมใช้คำว่า “การออกแบบชุมชนเมือง” แต่มีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดความเหมาะสม สอดคล้องกับกฎกระทรวงกำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ. 2549 ซึ่งได้ระบุความหมายของสถาปัตยกรรมผังเมืองไว้ คือ “วิชาชีพสถาปัตยกรรมที่ใช้ศาสตร์ และศิลป์ในการออกแบบวางผังเพื่อสร้างสรรค์องค์ประกอบและสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมือง ชุมชนเมือง และโครงการกลุ่มอาคารที่มีการใช้งานประเภทเดียวกันหรือหลายประเภท รวมถึงการวางผังเพื่อกำหนดกิจกรรม พื้นที่ ขนาด ความหนาแน่น ความสูง ที่โล่ง หรือที่ว่างระหว่างอาคาร และโครงสร้างระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการภายในพื้นที่ดังกล่าว” อย่างไรก็ตาม ความหมายของสถาปัตยกรรมผังเมืองยังคงไม่สามารถหาคำนิยามที่เป็นที่ยอมรับตรงกันได้ในกลุ่มผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องก็ตาม ความคลุมเครือดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาต่อวิชาชีพสถาปัตยกรรมสาขาผังเมือง ซึ่งเป็นวิชาชีพควบคุมด้านสถาปัตยกรรมสาขาหนึ่ง อยู่ภายใต้อำนาจของ “สภาสถาปนิก”

โดยคำว่า “วิชาชีพควบคุม” นั้นหมายถึง วิชาที่จะนำไปใช้ในการประกอบอาชีพโดยมีการกำกับดูแล (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน เช่นเดียวกันกับ “วิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม” ที่มีข้อกำหนดและกฎเกณฑ์ซึ่งปัจจุบันใช้ตามพระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ. 2543 โดยมีวัตถุประสงค์ในควบคุมมาตรฐานการปฏิบัติวิชาชีพ เช่น หลักเกณฑ์หรือวิธีการในการบริการวิชาชีพ ขอบเขตงานที่ควรรับผิดชอบ และจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติวิชาชีพและต่อสังคมทั่วไป

ปัจจุบันงานสถาปัตยกรรมผังเมืองมีส่วนเกี่ยวข้องกับหลากหลายสาขาวิชาชีพไม่ว่าจะเป็นนักผังเมือง วิศวกร ภูมิสถาปนิก และสถาปนิก โดยแต่ละสาขาวิชาชีพต่างมีการสร้างความเข้าใจในสาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองแตกต่างกัน ทำให้เกิดความยากลำบากในการทำงานร่วมกัน ซึ่งแต่ละสาขาวิชาชีพต่างมีบทบาทต่องานสถาปัตยกรรมผังเมืองที่แตกต่างกันทั้งสิ้น นอกจากนี้ในระดับบุคคลทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชนมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนงานสถาปัตยกรรมผังเมืองให้ออกมาอย่างเป็นรูปธรรม ก็มีการสร้างความเข้าใจในองค์กรสำหรับสาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองตามบทบาทของตนเช่นกัน

จากที่กล่าวมาเบื้องต้นทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญและปัญหาในการทำงานร่วมกันของนักวิชาการ และนักวิชาชีพ (หรือผู้ปฏิบัติวิชาชีพ ที่เกี่ยวข้อง นั่นคือ ความเข้าใจในสาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองในมิติและบทบาทที่แตกต่างกัน ซึ่งในการปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมืองในปัจจุบันมิได้เป็นไปตามกฎกระทรวงกำหนดวิชาชีพฯ ทั้งหมด ทำให้เกิดปัญหาในการพัฒนางานสถาปัตยกรรมผังเมืองทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญในการศึกษาค้นคว้าเรื่อง “หลักเกณฑ์และวิธีการบริการวิชาชีพสาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองในประเทศไทย” เพื่อสร้างความเข้าใจในสาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองแก่นักวิชาการ นักวิชาชีพ (หรือผู้ปฏิบัติวิชาชีพ องค์กรภาครัฐและภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมไปถึงประชาชนทั่วไปด้วย โดยผู้วิจัยใช้ขอบเขตของการวิจัยนี้จากการอ้างอิงกฎกระทรวงกำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ. 2549 เชิงเนื้อหาได้แก่ การศึกษาโครงการ การออกแบบ การให้คำปรึกษา และเชิงพื้นที่ได้แก่ การจัดทำผังจัดรูปที่ดิน และการจัดทำผังนิคมอุตสาหกรรม ด้วยข้อจำกัดของการให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์และระยะเวลาในการศึกษาวิจัย

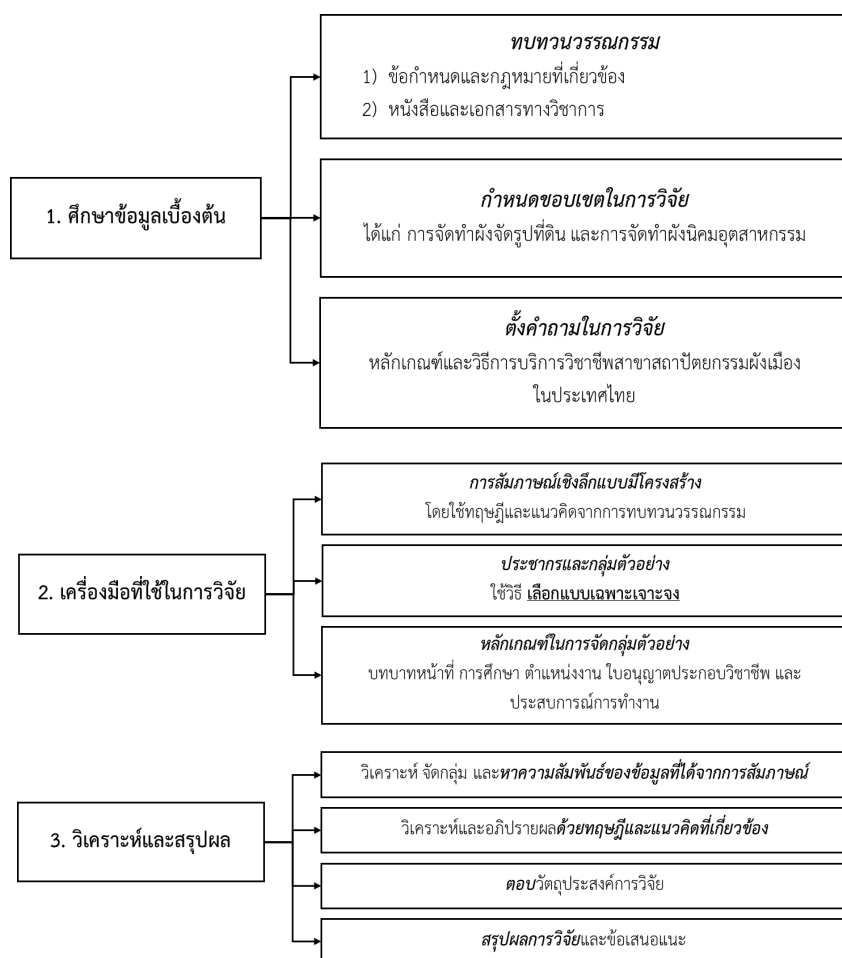
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาขอบเขตการทำงานของวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมสาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองตามข้อบังคับของกฎกระทรวงกำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ. 2549
- 2) เพื่อศึกษามิติและการสร้างความเข้าใจในสาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองของนักวิชาการ และนักวิชาชีพ (ผู้ปฏิบัติวิชาชีพ) ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
- 3) เพื่อศึกษาวิธีการดำเนินงานของสาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองจากกลุ่มตัวอย่างนักวิชาการ และนักวิชาชีพ (ผู้ปฏิบัติวิชาชีพ ในประเทศไทย (เฉพาะกรณีศึกษา)

- 4) เพื่อวิเคราะห์และนำเสนอข้อคิดเห็นที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างนักวิชาการ และนักวิชาชีพ (ผู้ปฏิบัติวิชาชีพ) ที่เกี่ยวข้อง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงประจักษ์ (Empirical Research) เกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการบริการวิชาชีพสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง โดยศึกษาข้อกำหนด กฎหมาย ตำรา และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง จึงได้ทฤษฎีและแนวคิดรวมถึงขอบเขตการศึกษาวิจัย จากนั้นดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์สอบทานกับทฤษฎีและแนวคิดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น เพื่อสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังภาพ

ภาพ 1 แสดงวิธีการดำเนินการวิจัย

1) ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

(1) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับข้อกำหนดและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

- ศึกษาพระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ. 2543 เพื่อทราบถึงความเป็นมาของกฎหมายควบคุมต่าง ๆ
- ศึกษากฎกระทรวงข้อกำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ. 2549 ในเนื้อหาขอบเขตงานแต่ละสาขาวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง

- ศึกษาพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 (ฉบับที่ 1) และ พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2558 (ฉบับที่ 4) เพื่อทราบถึงความเป็นมา และเงื่อนไขในการปฏิบัติวิชาชีพในการผังเมือง
- ศึกษาพระราชบัญญัติการจัดรูปที่ดิน พ.ศ. 2547 ในเนื้อหา กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และวิธีการใน **การจัดรูปที่ดิน** เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง
- ศึกษาพระราชบัญญัตินิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 1) และ พระราชบัญญัติ นิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2550 (ฉบับที่ 4) ในเนื้อหา กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และ วิธีการใน **การจัดทำผังนิคมอุตสาหกรรม** เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

(2) ศึกษาหนังสือและเอกสารทางวิชาการ

- การออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร โดย ศ.เกียรติคุณ กำธร กุลชล
- สถาปัตยกรรมผังเมืองเบื้องต้น โดย ผศ.ดร.จิตติศักดิ์ ธรรมมาภรณ์พิลาส
- เอกสารทางวิชาการที่มีความเกี่ยวข้อง
- บทความจากองค์กรหรือสถาบันในต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่าง

- (1) การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยใช้ทฤษฎีและแนวคิดจากการทบทวนวรรณกรรมเป็นหลักเกณฑ์ ในการออกแบบโครงสร้างคำถาม
- (2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง(Purposive Sample)
- (3) หลักเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้คุณสมบัติเหล่านี้เป็นเกณฑ์ ได้แก่ ความเชี่ยวชาญด้านวิชาการ หรือวิชาชีพ ด้านการศึกษา ตำแหน่งงานที่รับผิดชอบ ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ และประสบการณ์ทำงานที่เกี่ยวข้อง

3) วิเคราะห์และสรุปผล

- (1) บันทึกการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการบันทึกการสัมภาษณ์ด้วยการบันทึกทั้งเสียงและข้อความเพื่อเป็น หลักฐานในการอ้างอิงการศึกษาวิจัย
- (2) เรียบเรียงและจัดกลุ่มข้อมูล ผู้วิจัยจัดกลุ่มข้อมูลทั้งหมดจากนั้นทำการเรียบเรียงข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้เห็นภาพรวมทั้งหมดของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และเพื่อง่ายต่อการจัดกลุ่มข้อมูลสำหรับการ วิเคราะห์ผลการวิจัยต่อไป
- (3) เชื่อมโยงและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเชื่อมโยงข้อมูลจากการจัดกลุ่มข้อมูลที่มีความสอดคล้องกันและไม่ สอดคล้องกันในแต่ละประเด็นตามโครงสร้างคำถาม เพื่อที่จะวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีและแนวคิดจากการ ทบทวนวรรณกรรมเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาจนกระทั่งได้ผลสรุปของการวิจัยเชิงประจักษ์นี้

ผลการวิจัย

1. เกณฑ์และคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีเฉพาะเจาะจง (Purposive Sample) จากนั้นจัดกลุ่มคุณสมบัติรวมถึง บทบาทของกลุ่มตัวอย่างเพื่อที่จะทำให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจและการวิเคราะห์ข้อมูลมากขึ้น โดยหลักเกณฑ์การพิจารณา และกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยนี้คือ การเลือกผู้เชี่ยวชาญที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับสภาสถาปัตยกรรมผังเมือง ได้แก่

นักวิชาการ และนักวิชาชีพ (ผู้ปฏิบัติวิชาชีพ) ซึ่งทำงานให้แก่องค์กรภาครัฐหรือองค์กรภาคเอกชน แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดของจำนวนผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีคุณสมบัติดังกล่าวมีจำนวนไม่มากนัก อาจทำให้ผลการวิจัยมีความคลาดเคลื่อนเล็กน้อยอย่างไม่น่าสำคัญ เมื่อดำเนินการวิจัยและทำการเก็บข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างครบ 15 ท่านแล้ว พบว่าสามารถจำแนกคุณสมบัติและบทบาทของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

กลุ่มที่ 1 เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการ มีทั้งหมด 3 คน

กลุ่มที่ 2 เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาชีพ (ผู้ปฏิบัติวิชาชีพ) มีทั้งหมด 10 คน

กลุ่มที่ 3 เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการและวิชาชีพ (ผู้ปฏิบัติวิชาชีพ) มีทั้งหมด 2

คน พร้อมทั้งแสดงรายละเอียดเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ได้ดังนี้

ตาราง 1 แสดงการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง

กลุ่มที่	บทบาทหน้าที่	ประวัติการศึกษา			ตำแหน่งงาน/ตำแหน่งทางราชการ	ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ	ผลงานที่เกี่ยวข้อง	จำนวน
		ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก				
กลุ่มที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการ หมายถึง ผู้ที่มีความชำนาญการโดยมีคุณสมบัติเป็นนักวิชาการ หรืออาจารย์จากมหาวิทยาลัยที่มีการเรียนการสอนในสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง	สถาปัตยกรรมศาสตร์ ศาสตรบัณฑิตอื่นๆ	สถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาบัณฑิต/การผังเมือง มหาบัณฑิต/วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิตอื่นๆ(ในประเทศไทยและต่างประเทศ)	มี/ไม่มีก็ได้	หัวหน้ากองผู้บริหาร องค์กร/รศ./ผศ.	ภ-สถ./ส-สถ./ว-สถ./ไม่มี (ในกรณีไม่ได้จบสาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต)	จัดรูปที่ดิน/จัดทำนิคมอุตสาหกรรมอื่นๆ	3
กลุ่มที่ 2	เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาชีพ หมายถึง ผู้ที่มีความชำนาญการโดยมีความสามารถในการนำเอาวิชาความรู้ไปประกอบอาชีพอย่างเชี่ยวชาญ	สถาปัตยกรรมศาสตร์ ศาสตรบัณฑิตอื่นๆ	สถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาบัณฑิต/การผังเมือง มหาบัณฑิต/วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิตอื่นๆ(ในประเทศไทยและต่างประเทศ)	มี/ไม่มีก็ได้	หัวหน้ากองผู้บริหาร องค์กร/รศ./ผศ.	ภ-สถ./ส-สถ./ว-สถ./ไม่มี (ในกรณีไม่ได้จบสาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต)	จัดรูปที่ดิน/จัดทำนิคมอุตสาหกรรมอื่นๆ	10
กลุ่มที่ 3	เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการและวิชาชีพ	สถาปัตยกรรมศาสตร์ ศาสตรบัณฑิตอื่นๆ	สถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาบัณฑิต/การผังเมือง มหาบัณฑิต/วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิตอื่นๆ(ในประเทศไทยและต่างประเทศ)	มี/ไม่มีก็ได้	หัวหน้ากองผู้บริหาร องค์กร/รศ./ผศ.	ภ-สถ./ส-สถ./ว-สถ./ไม่มี (ในกรณีไม่ได้จบสาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต)	จัดรูปที่ดิน/จัดทำนิคมอุตสาหกรรมอื่นๆ	2

2. ประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง

ผู้วิจัยเรียบเรียงและจัดกลุ่มข้อมูลความคิดเห็นออกเป็นส่วน ๆ เพื่อที่จะแจกแจงความคิดเห็นเหล่านั้นในแต่ละประเด็นว่ามีกลุ่มตัวอย่างที่คิดเห็นสอดคล้องกันหรือไม่สอดคล้องกันมากน้อยเพียงใด เพื่อที่จะนำไปสู่การเชื่อมโยงและวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

โดยประเด็นที่นำมาแจกแจงมาจากโครงสร้างคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้แก่

1 ความเข้าใจหรือความหมายในมิติของกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวกับสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง

- ความเข้าใจหรือความหมายของ “สถาปัตยกรรมผังเมือง”
- ความเข้าใจหรือความหมายที่แตกต่างกันระหว่าง “นักผังเมือง” และ “สถาปนิกผังเมือง”
- ความเข้าใจหรือความหมายของ “วิชาชีพสถาปนิกผังเมือง”

2 ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการแบ่งขอบเขตวิชาชีพตาม “กฎกระทรวงกำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ. 2549” (ในขอบเขตของสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง)

- เห็นด้วย/ไม่เห็นด้วยในภาพรวม พร้อมทั้งเหตุผล
- เห็นด้วย/ไม่เห็นด้วยแยกตามเนื้อหาเชิงพื้นที่ พร้อมทั้งเหตุผล

3 ผลงานหรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับ “การจัดทำผังจัดรูปที่ดิน” หรือ “การจัดทำผังนิคมอุตสาหกรรม”

3. การเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์และอภิปรายผล

จากการเรียบเรียง และจัดกลุ่มข้อมูลทั้งหมด ผู้วิจัยพบว่าข้อคิดเห็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ในประเด็นต่าง ๆ อย่างมีหลักเกณฑ์ (โดยอ้างอิงจากกฎกระทรวงกำหนดวิชาชีพควบคุมฯ พ.ศ. 2549) มีมิติที่แตกต่างและหลากหลายมาก ในการเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์นั้นจึงใช้วิธีการนำเอาข้อคิดเห็นที่มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างเห็นสอดคล้องกันมากที่สุดมาเป็นแนวคิดหลักในการอธิบายแต่ละประเด็น จากนั้นจึงนำไปวิเคราะห์กับทฤษฎีและแนวคิดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมเพื่ออภิปรายผลต่อไป

โดยทฤษฎีและแนวคิดที่เชื่อมโยงกับผลการวิจัยจะเป็นกรอบแนวคิดในการอภิปรายประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้แก่ ความหมายของสถาปัตยกรรมผังเมือง นักผังเมือง สถาปนิกผังเมือง วิชาชีพสถาปนิกผังเมือง และการแบ่งขอบเขตวิชาชีพตามกฎกระทรวงกำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ. 2549

อภิปรายผล

จากการรวบรวมข้อคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 15 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญหรือมีบทบาทเกี่ยวข้องกับ “สถาปัตยกรรมผังเมือง” โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ประเด็นสำคัญที่มีความเชื่อมโยงทั้งหมด ซึ่งพบว่า จากข้อคิดเห็นที่ได้จากการสัมภาษณ์นั้นมีมิติที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกันอีกทั้งยังมีเนื้อหาประเด็นอื่น ๆ ที่ผู้ให้สัมภาษณ์บางท่านกล่าวถึง ซึ่งมีความน่าสนใจในการศึกษาวิจัยต่อไป

เมื่อนำผลการวิจัยที่มีการจัดกลุ่มข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกับทฤษฎีและแนวคิดจากการทบทวนวรรณกรรม จะได้ผลการวิเคราะห์โดยแยกแยะประเด็นสำคัญตามลำดับ ดังนี้

- 1) ความเข้าใจหรือความหมายของ “สถาปัตยกรรมผังเมือง”
- 2) ความเข้าใจหรือความหมายที่แตกต่างกันระหว่าง “นักผังเมือง” และ “สถาปนิกผังเมือง”
- 3) ความเข้าใจหรือความหมายของ “วิชาชีพสถาปนิกผังเมือง”
- 4) การแบ่งขอบเขตวิชาชีพตาม “กฎกระทรวงกำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ.2549”
- 5) ความเข้าใจในหลักเกณฑ์และวิธีการบริการวิชาชีพสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง ในขอบเขตงานประเภท การจัดทำผังจัดรูปที่ดินและการจัดทำผังนิคมอุตสาหกรรม

1) ความเข้าใจหรือความหมายของ “สถาปัตยกรรมผังเมือง”

สถาปัตยกรรมผังเมือง คือ การสร้างความสัมพันธ์ของเมืองเชิงกายภาพ โดยการออกแบบลักษณะทางกายภาพจากการกำหนดความสูง ความหนาแน่น พื้นที่ว่าง และการเข้าถึงพื้นที่

จากการสร้างคำนิยามดังกล่าวโดยมาจากแนวคิดของกลุ่มตัวอย่างที่มีข้อคิดเห็นสอดคล้องกันมากที่สุด ซึ่งมาจากกลุ่มผู้มีความเชี่ยวชาญด้านวิชาชีพ แสดงถึงนัยยะพื้นฐานทางความคิดที่มีความคล้ายคลึงกัน มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์สาขาใกล้เคียงกัน นอกจากนี้ยังมีแนวคิดในการสร้างคำนิยามจากกลุ่มตัวอย่างท่านอื่น ที่ช่วยอธิบายในมิติที่แตกต่างกันออกไปซึ่งทำให้เกิดการสร้างคำนิยามที่ครอบคลุมเหมาะสมกับปัจจุบันมากขึ้น ได้แก่

สถาปัตยกรรมผังเมือง คือ การผนวกกันระหว่าง แผนหรือนโยบาย และผังหรือกายภาพ ซึ่งออกมาเป็นงานขนาดใหญ่ชิ้นหนึ่ง เมืองประกอบสำคัญคือ สถาปัตยกรรม และที่ว่าง ซึ่งจะทำให้เกิดพื้นที่ ย่าน และเมือง โดยมีการจัดระเบียบทั้งด้านสถาปัตยกรรมและที่ว่างเพื่อทำให้เกิดสถาปัตยกรรมผังเมืองที่ดี

นอกจากนี้ แนวคิดของกลุ่มตัวอย่างยังสร้างนัยยะให้เห็นถึงเป้าหมายของการสร้างสถาปัตยกรรมผังเมืองที่ดี นั่นคือ เพื่อที่จะแก้ปัญหาเชิงพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาที่ดินขนาดใหญ่ในเมืองให้มีศักยภาพที่เหมาะสมกับบริบทหรือการฟื้นฟูย่านพาณิชยกรรมศูนย์กลางเมืองเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของพื้นที่ให้ใช้งานได้สูงสุดในขณะที่ยังคงไว้ด้วยทัศนียภาพที่สวยงาม เป็นต้น ซึ่งเหล่านี้เป็นการสร้างการขึ้นำในการพัฒนาเมืองทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และทัศนียภาพ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือ การสร้างคุณภาพเมืองและคุณภาพชีวิตที่ดี มีองค์ประกอบสำคัญคือ การสร้างภาพรวมเชิงกายภาพที่ดี มีความกลมกลืน มีความน่าอยู่ มีความสะดวกสบายในการเดินทาง มีสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

สำหรับประเทศไทย ตัวแทนของผลงานที่สะท้อนงานในสถาปัตยกรรมผังเมืองได้ดีที่สุดคือ “ผังเมืองเฉพาะ” ซึ่งจะถูกขับเคลื่อนโดยภาครัฐผ่านการบังคับใช้ทางกฎหมายผังเมืองเฉพาะ แต่ปัจจุบันยังไม่มีผังเมืองเฉพาะที่ผ่านกระบวนการทั้งหมดจนกระทั่งเกิดขึ้นจริงในกระบวนการก่อสร้างได้ เนื่องจากปัญหาหลักคือ เรื่องของขั้นตอนและกระบวนการ และการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่นั้นยังมิได้เข้าใจถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับ รวมไปถึงกระบวนการต่าง ๆ ใช้เวลานานซึ่งมีผลทำให้ผังที่ได้รับการวิเคราะห์และพัฒนาถึงขั้นผังแม่บทแล้วไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน

2) ความเข้าใจหรือความหมายระหว่าง “นักผังเมือง” และ “สถาปนิกผังเมือง”

จากแนวคิดในการสร้างค่านิยมของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดพบว่า นักผังเมืองและสถาปนิกผังเมืองที่รู้จัก และได้ยินกันคุ้นหูในวงการวิชาชีพมาโดยตลอด โดยประเด็นข้อคิดเห็นที่มีความสอดคล้องกันมากที่สุดจากกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับ “นักผังเมือง” คือ นักวางแผนหรือผู้ที่กำหนดนโยบาย และเป้าหมายในการพัฒนาเมือง ในขณะที่ประเด็นข้อคิดเห็นที่มีความสอดคล้องกันมากที่สุดของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับ “สถาปนิกผังเมือง” คือ ผู้ที่ทำให้แผนกลายเป็นผัง หรือเปลี่ยนแผนนโยบายให้กลายเป็นงานสถาปัตยกรรมผังเมือง และทำให้งานสถาปัตยกรรมผังเมืองออกมาเป็นรูปธรรมได้

เมื่อวิเคราะห์ข้อคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงสามารถอภิปรายเชิงเปรียบเทียบเพื่อแยกแยะคุณสมบัติที่เหมือนและแตกต่างกันของ “นักผังเมือง” และ “สถาปนิกผังเมือง” โดยใช้ทฤษฎีและแนวคิดจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความหมายและบทบาทหน้าที่ของนักผังเมืองและสถาปนิกผัง แสดงในตารางดังต่อไปนี้

ตาราง 2 แสดงการเปรียบเทียบคุณสมบัติระหว่าง “นักผังเมือง” และ “สถาปนิกผังเมือง”

เนื้อหาสาระที่ใช้ในการเปรียบเทียบ	นักผังเมือง	สถาปนิกผังเมือง
1. ความรู้พื้นฐานสำคัญ	ควรเป็นผู้ที่มีความรู้หลากหลายสาขา เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และโครงสร้างพื้นฐาน	ควรมีความรู้พื้นฐานด้านสถาปัตยกรรม
	ควรเป็นผู้ที่สามารถคิดวิเคราะห์เชิงนโยบายและเชิงกายภาพได้	ควรเป็นผู้ที่สามารถคิดวิเคราะห์เชิงนโยบายและเชิงกายภาพได้
เนื้อหาสาระที่ใช้ในการเปรียบเทียบ	นักผังเมือง	สถาปนิกผังเมือง
2. การศึกษา	จบการศึกษาจากคณะสถาปัตยกรรม/จบการศึกษาจากสาขาวิชาอื่น ๆ	จบปริญญาตรีการศึกษาจากคณะสถาปัตยกรรมและปริญญาโทจากสาขาที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบชุมชนเมือง
3. ทักษะสำคัญในการปฏิบัติวิชาชีพ	สามารถคาดคะเนการพัฒนาเมืองในอนาคตได้ โดยรู้ทิศทางการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจและสังคม	มีความรู้และทักษะในศาสตร์ด้านสถาปัตยกรรมผังเมือง สามารถเชื่อมโยงระหว่าง กิจกรรม สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม จนทำให้เกิดกายภาพที่ดีและที่ว่างที่สวยงามได้
4. หน้าที่สำคัญ	เป็นผู้วางแผนนโยบายและกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาเมือง เช่น การกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน การกำหนดความหนาแน่นของประชากร	เป็นผู้ออกแบบวางผังกายภาพ, เป็นผู้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาระดับเมืองในเชิงกายภาพ, เป็นผู้ที่สามารถเชื่อมโยงนโยบายนำไปสู่ผังกายภาพและทำให้เกิดสถาปัตยกรรมผังเมืองที่ดีอย่างเป็นรูปธรรม
5. เครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติวิชาชีพ	ผังนโยบาย	ผังกายภาพ
6. ผลงานจากการปฏิบัติวิชาชีพ	รายการผลการศึกษาที่ชี้แจงภาพรวมและรายละเอียดของยุทธศาสตร์และนโยบายในการพัฒนาเมือง	ผังแม่บท และผังรายละเอียดในการสร้างสถาปัตยกรรมผังเมืองที่ดี
7. องค์กรที่ควบคุมการปฏิบัติวิชาชีพ	สมาคมนักผังเมืองไทย/กรมโยธาธิการและผังเมือง	สภาสถาปนิก

จากตารางข้างต้น จะพบว่าคุณสมบัติที่ใช้ในการเปรียบเทียบนักผังเมืองและสถาปนิกผังเมือง สะท้อนให้เห็นว่ามีความแตกต่างกันทั้งหมด แต่คุณสมบัติเหล่านี้มีความเชื่อมโยงและต่อเนื่องกันเป็นเรื่องเดียวกัน ดังนั้นถึงแม้ว่านักผังเมืองและสถาปนิกผังเมืองจะมีทั้งบทบาทหน้าที่ องค์ความรู้พื้นฐาน หรือเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติวิชาชีพที่แตกต่างกัน แต่เมื่อมองภาพรวมในการทำงานโครงการหนึ่งจำเป็นต้องมีผู้ที่มีคุณสมบัติทั้งสองนี้ รวมถึงวิชาชีพด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นสถาปนิก ภูมิสถาปนิก วิศวกร นักเศรษฐศาสตร์ ทำงานร่วมกันจึงจะได้ผลลัพธ์ของงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

3) ความเข้าใจหรือความหมายของ “วิชาชีพสถาปนิกผังเมือง”

จากแนวคิดในการสร้างค่านิยมของกลุ่มตัวอย่างพบว่า วิชาชีพสถาปนิกผังเมือง คือ วิชาชีพที่ต้องมีองค์ความรู้และทักษะในการเชื่อมโยงหรือสร้างความสัมพันธ์ของเมืองเพื่อที่จะสามารถพัฒนาเมืองที่ดีได้ด้วยการออกแบบลักษณะทางกายภาพเมือง โดยคำนึงถึงความเป็นสาธารณะเป็นสำคัญ นอกจากนี้ก็ต้องมีการร่วมมือกันจากทุกภาคส่วนเพื่อให้งานสามารถสำเร็จจุล่งและออกมาเป็นรูปธรรมได้

นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตสำคัญที่ได้จากข้อคิดของกลุ่มตัวอย่างนั้นคือเรื่องของ “ความรับผิดชอบต่อสังคม” ซึ่งในฐานะผู้ปฏิบัติวิชาชีพที่มีใบประกอบวิชาชีพแต่ละสาขานั้นได้ตระหนักถึงที่มาและความสำคัญของความรับผิดชอบในผลงานของตนมากน้อยแค่ไหน

4) การแบ่งขอบเขตวิชาชีพตาม “กฎกระทรวงกำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ. 2549”

จากแนวคิดในการสร้างความเข้าใจของที่มาและความสำคัญในการแบ่งขอบเขตวิชาชีพตามกฎกระทรวงกำหนดวิชาชีพ พ.ศ.2549 ฉบับนี้ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่ “เห็นด้วย” โดยเฉพาะกลุ่มตัวอย่างผู้มีความเชี่ยวชาญด้านวิชาชีพ โดยแสดงข้อคิดเห็นว่า “การแบ่งขอบเขตวิชาชีพตามกฎกระทรวงฯ เพื่ออธิบายความเชี่ยวชาญ และขอบเขตความรับผิดชอบของแต่ละสาขาวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมได้ ส่งผลให้เกิดความชัดเจนสำหรับขอบเขตหน้าที่ในการทำงานร่วมกัน เกิดความเข้าใจในประเภทของงาน ลักษณะของงาน และขั้นตอนในการทำงานยิ่งขึ้น อีกทั้งยังสร้างความเข้าใจให้กับผู้ปฏิบัติวิชาชีพที่เกี่ยวข้องและบุคคลทั่วไปให้ตรงกันด้วย”

ในทางกลับกัน กลุ่มตัวอย่างที่แสดงข้อคิดเห็น “ไม่เห็นด้วย” ให้เหตุผลเพิ่มเติมว่า “การออกแบบสถาปัตยกรรมผังเมือง ต้องอาศัยประสบการณ์การทำงานและต้องมีความรู้พื้นฐานซึ่งจริง ๆ แล้ว ทุกสาขาวิชาชีพสถาปัตยกรรมนั้นต้องมีองค์ความรู้เช่นเดียวกัน ดังนั้นไม่ว่าสถาปนิกสาขาใด ก็สามารถทำงานสถาปัตยกรรมผังเมืองหรืองานออกแบบประเภทอื่น ๆ ได้ จึงไม่จำเป็นต้องมีการแบ่งขอบเขตวิชาชีพตามกฎกระทรวงฯ”

อย่างไรก็ตามมติของกลุ่มตัวอย่างที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยยังคงเป็นคำถามที่จำเป็นต้องหาความชัดเจนต่อไป เพียงแต่สิ่งสำคัญคือควรจะมีการสร้างความเข้าใจของที่มาและความสำคัญของบทบาทหน้าที่ในแต่ละสาขาในฐานะผู้ปฏิบัติวิชาชีพที่มีใบประกอบวิชาชีพที่ได้รับการรองรับจากสภาสถาปนิก

5) ความเข้าใจในหลักเกณฑ์และวิธีการบริการวิชาชีพสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง ในขอบเขตงานประเภท การจัดทำผังจัดรูปที่ดิน และการจัดทำผังนิคมอุตสาหกรรม

จากแนวคิดในการสร้างความเข้าใจของขอบเขตงานในแต่ละประเภทตามกฎกระทรวงกำหนดวิชาชีพควบคุม พ.ศ. 2549 ฉบับนี้ พบว่าจากการแบ่งประเภทงานทั้งหมด 7 ประเภท³ มีประเภทงานที่มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมากที่สุดสำหรับการเป็นงานในสถาปัตยกรรมผังเมืองคือ “การจัดทำผังเมืองเฉพาะ” รองลงมาคือ “การจัดทำผังกลุ่มอาคารขนาดใหญ่ที่มีพื้นที่ตั้งแต่ 30,000 ตารางเมตรขึ้นไป

เนื่องจากกรอบในการศึกษาวิจัยมุ่งเน้นในการศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการบริการวิชาชีพในขอบงาน 2 ประเภท คือการจัดทำผังจัดรูปที่ดินและการจัดทำผังนิคมอุตสาหกรรม โดยผู้วิจัยแยกประเภทงานในการอธิบาย ดังนี้

การจัดทำผังจัดรูปที่ดิน

พบว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยว่าการจัดทำผังจัดรูปที่ดินสมควรเป็นงานในสถาปัตยกรรมผังเมือง “ใกล้เคียงกัน” โดยประเด็นข้อคิดเห็นที่เห็นด้วยอธิบายว่า “การจัดทำผังจัดรูปที่ดินนั้นควรเลือกผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง เพื่อให้ได้งานที่มีคุณภาพสูงสุด ในขณะเดียวกันคือ เป็นการสนับสนุนการสร้างบุคลากรในวิชาชีพให้เพิ่มขึ้นเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในวิชาชีพนี้ต่อสังคม และนอกจากนี้ การจัดทำผังจัดรูปที่ดินเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้การพัฒนาเมืองเดินต่อไปได้อย่างเป็นรูปธรรม”

ในทางกลับกัน ประเด็นข้อคิดเห็นที่ไม่เห็นด้วยอธิบายว่า “การจัดทำผังจัดรูปที่ดินนั้นเป็นการทำงานใน 2 มิติ และเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อกฎหมายมากกว่า ซึ่งวิชาชีพสถาปัตยกรรมสาขาใดก็สามารถทำได้เช่นกัน”

³ กฎกระทรวงกำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ. 2549 แบ่งประเภทงานออกเป็น 7 ประเภท ได้แก่ 1การจัดทำผังเฉพาะ 2การจัดทำผังจัดรูปที่ดิน 3การจัดทำผังจัดสรรที่ดิน 4การจัดทำผังเพลิงไหม้ 5การจัดทำผังอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม 6การจัดทำผังนิคมอุตสาหกรรม และ 7การจัดทำผัง กลุ่มอาคารที่มีพื้นที่รวมกันมากกว่า 30,000 ตร.ม.ขึ้นไป

การจัดทำผังนิคมอุตสาหกรรม

พบว่ามีการจัดกลุ่มตัวอย่างที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยว่าการจัดทำผังนิคมอุตสาหกรรมสมควรเป็นงานในสถาปัตยกรรมผังเมือง “ใกล้เคียงกัน” โดยประเด็นข้อคิดเห็นที่เห็นด้วยอธิบายว่า “การจัดทำผังนิคมอุตสาหกรรมนั้นควรเลือกผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง เพื่อให้ได้งานที่มีคุณภาพสูงสุด ในขณะเดียวกันการออกแบบที่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานยังไม่เพียงพอสำหรับการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้ใช้งาน”

ในทางกลับกัน ประเด็นข้อคิดเห็นที่ไม่เห็นด้วยอธิบายว่า “การจัดทำผังนิคมอุตสาหกรรมนั้นคือการแบ่งแปลงที่ดินและวางผังโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานที่สถาปนิกทุกสาขาควรรู้อยู่แล้ว อีกทั้งไม่มีการคำนึงถึงความหนาแน่นในการใช้พื้นที่ เช่น FAR หรือ OSR ซึ่งเป็นองค์ประกอบในการคิดวิเคราะห์ ออกแบบวางผังงานสถาปัตยกรรมผังเมือง”

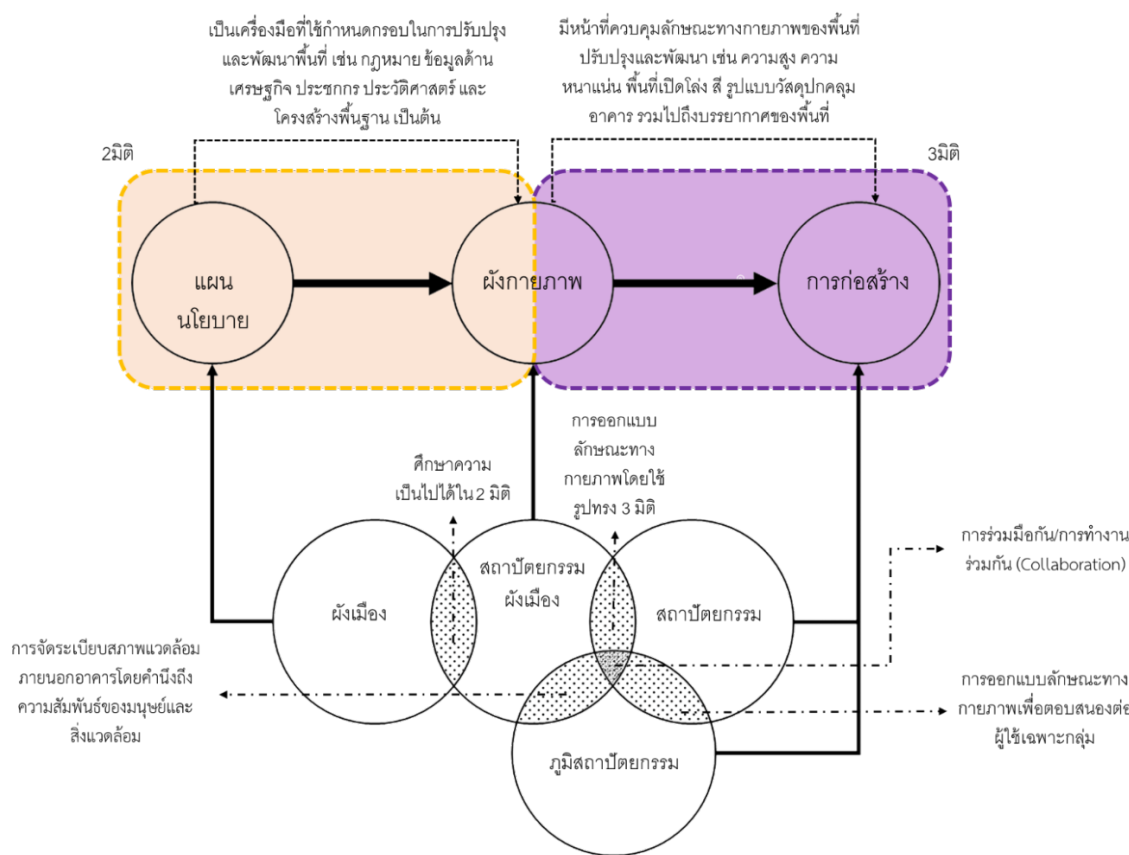
โดยข้อมูลจากประสบการณ์ของกลุ่มตัวอย่างพบว่าวิธีการบริการวิชาชีพของงานทั้งสองประเภทนี้มีความใกล้เคียงกันถึงแม้ว่าบทบาทหน้าที่ในการรับผิดชอบงานแต่ละโครงการนั้นจะแตกต่างกัน ประกอบไปด้วยหน้าที่รับผิดชอบดังต่อไปนี้

- (1) เป็นที่ปรึกษาหรือให้คำปรึกษาในรายละเอียดการออกแบบวางผัง
- (2) เป็นผู้ประสานงานกับฝ่ายต่าง ๆ ทั้งในทีมงานและองค์กรอื่น ๆ
- (3) เป็นผู้วางแผนขั้นตอนการทำงานและบริหารจัดการโครงการ
- (4) เป็นผู้ทำรายงานการศึกษารายละเอียดโครงการ
- (5) เป็นผู้ออกแบบวางผัง
- (6) เป็นผู้สำรวจพื้นที่โครงการ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ยังไม่มีหลักเกณฑ์และวิธีการบริการวิชาชีพสาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองในประเทศไทยเนื่องจากแนวคิดในการสร้างความเข้าใจของกลุ่มตัวอย่างยังไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อีกทั้งยังไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดและกฎหมายที่เกี่ยวข้องในปัจจุบันด้วย ทั้งนี้เนื่องจากคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างมีความหลากหลายทั้งด้านการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน บทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบ หรือแม้กระทั่งองค์กรที่สังกัดอยู่ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐและภาคเอกชน ล้วนแล้วมีผลต่อการสร้างแนวคิดของกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยทั้งหมดนี้ทำให้ผู้วิจัยสามารถนำเสนอแนวคิด ดังแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพ 2 แสดงแนวคิดที่ได้จากผลการวิจัย

จากแผนภูมิข้างต้น แสดงถึงความเชื่อมโยง และความสอดคล้องกันของสี่สาขาวิชาชีพ โดยด้านล่างคือ วงกลมซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละสาขา สาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองเป็นตัวกลางที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับทุกสาขา ในส่วนที่ซ้อนทับกันนั้นคือสิ่งที่มีความสอดคล้องกันในฐานะของผู้ออกแบบหรือวิชาชีพสถาปัตยกรรม

ส่วนวงกลมด้านบนเป็นตัวแทนของงานสถาปัตยกรรมในกระบวนการตั้งแต่การวางแผนนโยบายจนกระทั่งก่อสร้างได้แล้วเสร็จ ซึ่งจะเห็นว่าเส้นที่เชื่อมโยงจากวงกลมด้านล่างเชื่อมไปสู่ด้านบนตามบทบาทของสาขาวิชานั้น โดยมีกรอบสี่เหลี่ยมสีส้มแสดงถึงการทำงานในระดับ 2 มิติ และกรอบสีม่วงคือการทำงานในระดับ 3 มิติหรืออาจมากกว่า ซึ่งงานที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของสาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองเป็นงานที่อยู่ทั้งในระดับ 2 มิติ และ 3 มิติด้วย

กล่าวโดยสรุปได้ว่าสาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองมีบทบาทเชื่อมโยงแต่ละสาขาเข้าด้วยกันโดยใช้องค์ความรู้ทั้งในระดับ 2 มิติ และ 3 มิติ มีหน้าที่สำคัญในการประสานแต่ละสาขาวิชาชีพเข้าด้วยกัน อีกทั้งเป็นผู้ที่ต้องขับเคลื่อนให้ผลงานทั้งโครงการเสร็จสิ้นสมบูรณ์ได้

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังค้นพบเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาความคลุมเครือในสาขาวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมืองที่เกิดขึ้นตลอดช่วงระยะเวลาที่มีศาสตราจารย์เผยแพร่ในประเทศไทยจนกระทั่งปัจจุบัน ได้แก่

- 1) ปัจจุบันการแบ่งขอบเขตวิชาชีพตามกฎหมายกระทรวงกำหนดขอบเขตวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ. 2549 ยังไม่สามารถบังคับใช้ได้จริง เนื่องจากผู้ปฏิบัติวิชาชีพซึ่งเป็นสถาปนิกในทุกสาขายังทำงานทุกประเภทงานอยู่ ซึ่งแท้จริงแล้วในการรับผิดชอบงานควรเป็นผู้ที่มีใบประกอบวิชาชีพตรงตามประเภทงาน

- 2) การแบ่งขอบเขตวิชาชีพตามกฎหมายกระทรวงกำหนดขอบเขตวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ. 2549 ในทางปฏิบัติยังไม่สามารถใช้ได้จริง ทำให้เกิดความคลุมเครือในการรับผิดชอบงานของผู้ปฏิบัติวิชาชีพ
- 3) พ.ร.บ.สถาปนิก พ.ศ. 2543 ไม่สามารถดัดสินชี้ถูกผิดได้ เนื่องจากก่อนที่ พ.ร.บ. ฉบับนี้จะถูกบัญญัติขึ้น งานสถาปัตยกรรมมิได้ถูกแบ่งสาขา พ.ร.บ. จึงไม่สามารถบังคับใช้ได้เท่าที่ควรโดยเฉพาะกับผู้ปฏิบัติวิชาชีพในยุคก่อนที่มี พ.ร.บ. ฉบับนี้ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยที่ไม่เห็นด้วยกับการแบ่งแยกประเภทงาน
- 4) หลักเกณฑ์หรือมาตรฐานเกี่ยวกับการแบ่งสาขาวิชาชีพที่ใช้อยู่ในประเทศไทยมิได้สอดคล้องกับบริบทหรือเงื่อนไขต่าง ๆ ของประเทศไทย เนื่องจากการหยิบยืมมาจากหลายประเทศ ทำให้ปัจจุบันไม่มีมาตรฐานที่ตอบโจทย์ และเหมาะสมกับประเทศไทยเท่าที่ควร
- 5) ใบประกอบวิชาชีพสาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองมิได้ถูกบังคับใช้ เนื่องจากไม่มีหน่วยงานใดรองรับ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือภาคเอกชน ซึ่งไม่ได้ให้ความสำคัญกับใบประกอบวิชาชีพ
- 6) ขาดแคลนบุคลากรผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญในสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง
- 7) วิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมืองยังไม่เป็นที่ยอมรับโดยเฉพาะในภาครัฐ ซึ่งยังไม่มีตำแหน่งงานเพื่อรองรับวิชาชีพนี้
- 8) หลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับศาสตร์สาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองในประเทศไทยมีความแตกต่างหลากหลาย
- 9) ความไม่เข้าใจว่า “สถาปัตยกรรมผังเมืองคืออะไร” ส่งผลให้ขอบเขตวิชาชีพมีความคลุมเครือต่อผู้ปฏิบัติวิชาชีพ

ข้อเสนอแนะ

- 1) สภาสถาปนิกควรมีหน้าที่ในการระบุภาระหน้าที่รับผิดชอบตามระดับใบอนุญาตให้ชัดเจน รวมถึงการสร้างความตระหนักเพื่อให้ข้อกำหนดและกฎหมายควบคุม และบังคับใช้ได้จริง
- 2) สภาสถาปนิกควรเป็นผู้กำหนดนิยามศัพท์ในบริบทเชิงวิชาการให้มีความชัดเจนเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันให้แก่ทุกภาคส่วน
- 3) สภาสถาปนิกควรให้เหตุผลที่ชัดเจนของการมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพแต่ละสาขา เพื่อที่ผู้ปฏิบัติวิชาชีพจะเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน และเชื่อมโยงไปถึงเหตุผลของการแบ่งขอบเขตวิชาชีพด้วย
- 4) ควรสร้างความรู้ความเข้าใจในที่มา และความสำคัญของสาขาวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมืองให้แก่ภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงพัฒนา ส่งเสริมสาขาวิชาชีพเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือต่อวงการวิชาชีพสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง
- 5) หลักสูตรการเรียนการสอนในศาสตร์สาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองควรอยู่ในระดับปริญญาโท เนื่องจากผู้ศึกษาคควรมีพื้นฐานความรู้ด้านสถาปัตยกรรมก่อนเพื่อสร้างมุมมองให้มีมิติที่กว้างขึ้น
- 6) สถาปนิกควรเข้าใจที่มา และความสำคัญของสภาสถาปนิก
- 7) ควรเร่งผลิตบุคลากรที่มีใบประกอบวิชาชีพจริงทำหน้าที่รับรองผลงานที่เกิดขึ้นจริงแล้ว เช่น โครงการหมู่บ้านจัดสรร โครงการนิคมอุตสาหกรรม โดยสภาสถาปนิกต้องผลักดันให้มีการเซ็นรับรองจริง เพื่อที่จะเพิ่มบุคลากรระดับสามัญให้มีจำนวนมากขึ้น และทำให้ใบประกอบวิชาชีพมีความน่าเชื่อถือต่อวิชาชีพนี้
- 8) สภาสถาปนิกต้องเป็นผู้ผลักดันให้เกิดการบังคับใช้ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพซึ่งจะทำให้มีผู้รับผิดชอบอย่างถูกต้องตามกฎหมาย
- 9) ผู้บริหารระดับสูงควรมีวิสัยทัศน์ในการสร้างความเข้าใจถึงความสำคัญของวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง

บรรณานุกรม

- “กฎกระทรวงกำหนดวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม.” *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 123 ตอนที่ 70 ก. หน้า 15-17. (2549, 5 กรกฎาคม).
- กรมโยธาธิการและผังเมือง. *พระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาพื้นที่ พ.ศ. 2547 และกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ วิธีการใน การจัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาพื้นที่*. กรุงเทพฯ: บริษัท แอคซีฟ 888, 2556.
- กำธร กุลชล. *การออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร-การติดตามหาคำตอบในรอบ 40 ปี*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545.
- จิตติศักดิ์ ธรรมาภรณ์พิลาส. *สถาปัตยกรรมผังเมืองเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558.
- “พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย.” *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 96 ตอนที่ 41. หน้า 1, 19, 20. (2522, 16 มีนาคม).
- “พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (ฉบับที่ 4. ” *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 125 ตอนที่ 4 ก. หน้า 3, 4, 8. (2551, 8 มกราคม).
- “พระราชบัญญัติการผังเมือง.” *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 132 ตอนที่ 66 ก. หน้า 76-83. (2558. 8 กันยายน).
- “พระราชบัญญัติการผังเมือง.” *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 92 ตอนที่ 33. หน้า 5, 8, 9, 13. (2518, 5 กุมภาพันธ์).
- “พระราชบัญญัติสถาปนิก.” *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 117 ตอนที่ 10 ก. หน้า 2, 3, 4, 21. (2543, 20 กุมภาพันธ์).
- อาคม เวทาสยน์. “*สถานะความพร้อมวิชาชีพ*.” สืบค้น 12 กุมภาพันธ์ 2560.
- <http://www.tuda.or.th/images/Document/004/บทความคุณอาคม/บทความคุณอาคม.pdf>.